

El país com a problema

La deriva del poble valencià exigia, a parer de Fuster, una resposta moral

FRANCESC CALAFAT | 25 ABR 2012 - 22:38 CET

1

Archivado en: Joan Fuster Valencia Comunidad Valenciana Literatura España Cultura

Joan Fuster en els anys vuitanta / JORDI VICENT

Fuster era conscient de ser un escriptor d'una cultura, d'un país, "inexistent". Vivia a les catacumbes. El règim el tolerava, però no hi comptava. Més aviat la supervivència de la cultura en català era una punxa en el taló. L'escriptor es veia enmig del remolí d'un món ben a prop de l'abisme. També sabia que la soga de Franco no era eterna. Era una illa enmig d'Europa, enmig de la cultura. Per a Fuster —i per a molts— la literatura no era només efusió íntima —que també—, no podia viure en l'aire, li calia una cultura arrelada. Les excitacions que generaven els escriptors dels cinquanta s'esvairien si no es feia res. La deriva tràgica del país exigia una resposta moral, una implicació, perquè un "poble" és una font poderosa d'identitat personal i col·lectiva, i, per tant, per a molts era una càrrega ètica irrenunciable. Calia "la nostra preocupació i la nostra acció", deia Fuster. Ell mateix urgia rigor, risc i responsabilitat. És a dir, feia falta actuar. Un primer pas era repensar la història i fabricar-se una visió de conjunt per a posar les bases de la nova etapa. Així, Fuster demanava claredat i agafar els

assumptes per les ferides: netejar-los de tòpics, mites i prejudicis i auscultar, tot seguit, la història, detectar els problemes i traure'n conclusions a fi de reorganitzar els fonaments del futur i de la cultura. Una cultura que sintonitzarà amb el dial del món.

Un tema clau era revisar la qüestió valenciana i el lligam amb la resta dels territoris que fan servir la mateixa llengua. Calia fer-ho en termes moderns i de rigor. Fuster ho va fer en *Nosaltres, els valencians*. Els resultats ja els sap el lector. Fracturà la ficció d'un paradís de tòpics que imposava el règim i estimulà una altra imatge del país. Des d'aleshores, historiadors, sociòlegs o economistes s'apuntaren al tren de mirar amb ulls nous la realitat valenciana. Han passat molts anys i les coses han canviat radicalment. I no es tracta ara de combregar amb cada paraula seua. El seu impacte va ser fer preguntes ineludibles i aportar-hi arguments de pes, transcendents. El que preval de Fuster és la seua actitud, l'obertura mental que exigia. El dilema nostre és: serem capaços de fer els interrogants necessaris i tramar raons rellevants.

Fuster considerava que el paper subaltern que exercia el País Valencià l'abocava a la letargia més absoluta. Superar-la era aspirar a convertir el país en protagonista del present. Per a començar, era inajornable explicar quins eren els "dèficits profunds" que impediéren ser un poble normal. Alguns historiadors apunten que la seua concepció n'és feble, perquè es basa només en la llengua i la història. Això no és cert, si més no del tot, perquè precisament si els valencians volien que tingueren valor no els restava altre remei que preservar de la seua identitat i, per aconseguir-ho, havien de cohesionar-se com a grup i tramar projeccions de futur. La cultura valenciana només podria salvar-se si oferia "productes" de qualitat i ambició.

La singularitat dels papers de Fuster és la seua força comunicativa. Presenta els temes per

la implicació que poden tenir, per la seua urgència vital o social, davant els quals el lector no pot quedar indiferent. La manera directa d'apel·lar al lector, de dir-li que ell també és responsable del que passa, era novetat per la seua gosadia en la València asfixiada de la postguerra.

L'assaig, per a Fuster, era un trampolí per a situar-se en el moviment de la història, un dispositiu des del qual "aclarir-se" provisionalment les accions dels humans. La seua mirada pot ser escèptica, però alhora mira de ser raonable i pràctica. Sap que les explicacions no són asèptiques; no hi ha fets purs, van acompanyats de valors. S'ha de ser diàfan i des d'ací ser tan assenyat com es puga. Per això li produïen urticària les postures absolutes i tota metafísica que cercara l'essència de les coses; Fuster es conformava de reconèixer-les, no perdre's en imatges inadequades, perquè el que hem de valorar és l'home, la "realitat" que va fent l'home, la "realitat" que va fent-se l'home. Avui l'amplitud de la mirada de Fuster potser ens resulta normal —de segur?—, però quan aparegué va ser un cràter en el mur del franquisme. I a això, a la seua obertura mental, no podem renunciar.